

SPOR HEKİMLİĞİ VE ETİK

Metin ERGÜN*

ÖZET

Spor kültürünün bir parçası olan ve takım doktorluğu ölçeğinde birçok farklı rolü üstlenen spor hekimliğinde, geleneksel hasta-hekim ilişkisi açısından farklılıklar göstermesi nedeniyle bazı etik sorunlar ile karşılaşılabilir. Bu derlemede, spor hekimliği alanında karşılaşılan etik sorunların çözümüne yönelik olarak sunulan rehberlere yer verilmekle birlikte, genel tıp etiğinden farklı olan ve özellik gösteren konular ayrıntılı olarak değerlendirilmeye çalışıldı.

Anahtar sözcükler: Spor hekimliği, takım doktorluğu, etik

SUMMARY

SPORTS MEDICINE AND ETHICS

Sports medicine is an integral part of athletic culture, and team physicians often serve in a variety of roles in this area. Because of the existence of different relationships between the patient and the sports physician compared to traditional clinical practice, unique ethical dilemmas are faced in sports medicine. In this review, the code of sports medicine ethics is given, and issues differing from customary ethical norms are tried to be addressed in detail.

Key words: Sports medicine, team physician, ethics

GİRİŞ

Etik terimi Yunanca 'ethos' yani 'töre' sözcüğünden gelmektedir. Tıbbi uygulamalar ve yaklaşımların iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olarak değerlendirilmesi ve bu değerlendirmelerin belirli ilkelere göre yapılması tıp etiğinin alanını oluşturmaktadır.

Hasta-hekim ilişkisi genel tıp etiği içerisinde üç temel prensibe dayanmaktadır (3):

* Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Spor Hekimliği Anabilim Dalı, Bornova, İzmir

- Hekim sadece hasta adına çalışır.
- Hasta ve hekimin ortak amacı hastanın iyileşmesidir.
- Hasta ve hekim arasındaki ilişki özeldir.

Bu prensiplerin spor hekimliğinin bütün alanlarında tam olarak uygulanabilirliği tartışmalıdır (1). Hastane veya klinik koşullarında gerçekleştirilen spor hekimliği uygulamalarındaki etik yaklaşım genel tıp etiğinden uzak değildir. Ancak, tarihsel süreçte spor ve tıbbın ilişkisi bazı çatışma ve ikilemlere sahne olmuştur. Sporda temel hedef başarı ve zafere ulaşma iken, tıbbın temel hedeflerini ise sağlığın korunması ve geliştirilmesi oluşturmaktadır. Rasyonel tıpta aşırılıklardan kaçınma kavramının temel ilke olduğu düşünülürse; sporcuların antrenmanlarının yoğunluğu, ağır diyet programları ve başarı saplantısı içeren yaşam tarzları sağlıksız ve hatta potansiyel olarak tehlikeli görülebilir (6). Buna uygun olarak, spor hekimliği daha gözlemci ve hatta istemeden de olsa düzeltici bir rol üstlenmiştir. Yirminci yüzyıla gelindiğinde modern spor hekimliği, spor yaralanmalarından korunma ve sportif performansın artırılması hedefleriyle anlamlı bir değişim göstererek gelişmiştir. Spor hekimliği kavramı artık spor kültürünün bir parçası olmuş ve takım doktorluğu ölçeğinde birçok farklı rolü üstlenmiştir (6).

Yirmibirinci yüzyılda ise spor hekimlerinin takım doktorluğu çalışma sistemine dönüşümü ile birlikte bu alanda benzersiz etik konular ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunların en önemlisi hekimin her durum ve şartta geleneksel olarak sadece hastanın iyiliğini düşünmesi zorunluluğu olarak bilinen “yararlılık prensibi” ile ilgilidir (4). Klasik anlamda hekim-hasta ilişkisinin aksine, hekim-hasta-takım üçgeninde takımın öncelikleri hasta sporcuları zorlayabilir, ki bu durum hekimin kararlarını etkiye açık hale getirebilir (11). Bu nedenle; gizlilik ve hastanın karar verme özerkliği gibi klinik pratikteki çoğu uygulama için geçerli olabilecek standart etik normları spor hekimliğinin bu alanına kolayca uyarlamak mümkün değildir.

Tarihsel gelişim süreci içerisinde karşılaşılan bu tür sorunlar spor hekimliğinde etik kuralların tanımlanması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu amaçla, ilk kez 1981 yılında Lizbon’da 34. Dünya Tabipler Birliği Genel Kurulu’nda “Spor hekimliğinde sağlık bakımının ilkelerine ilişkin bildirge” kabul edilmiştir (14). Daha sonra Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) Tıp Komisyonu, söz konusu bildirgede yer alan öneriler doğrultusunda sporda tıbbi tedavi ve rehberliği ele alan “Spor Hekimliğinde Sağlık Bakımı Prensipleri ve Ahlak Kuralları”nı yayınlamıştır (9). Dilimize de çevrilmiş olan bu yayın belki de uzun süre tek kaynak olarak literatürdeki yerini almıştır (10). Uluslararası ölçekteki çalışmalar sonraki yıllarda da devam

etmiş ve Dünya Spor Hekimleri Birliği (FIMS) 23 Eylül 1997'de spor hekimliği alanında etik yaklaşıma yönelik olarak, halen de önemli bir rehber niteliğindeki 13 maddelik etik kodları yayınlanmıştır (7):

FIMS SPOR HEKİMLİĞİ ETİK KODLARI, 1997

1. Genel tıp etiği

Genel tıp uygulamalarındaki etik prensipler spor hekimliği alanı için de geçerlidir. Hekimin temel görevleri; sporcunun sağlığının her zaman primer öncelik olarak tutulması, "önce zarar verme" prensibinin uygulanması ve sporcu üzerinde baskı oluşturmadan sporcunun kendi kararını verebilme konusundaki bireysel haklarına saygı duyulmasıdır.

2. Spor hekimliğinde etik

Her yaştan sporculara hizmet veren hekimlerin fiziksel aktivite, egzersiz ve antrenmanın spesifik fiziksel, zihinsel ve duygusal gereklerini anlaması etik bir zorunluluktur.

Spor hekimleri ile resmi spor kuruluşları (federasyonlar, sağlık kurulları, kulüpler vb.), sağlık ekibinin diğer mensupları ve meslektaşları arasındaki ilişkiler farklılık göstermektedir. Spor hekimliğinde patolojik durum ile spesifik rekreasyonel ve profesyonel sportif aktivite arasında da bir bağlantı söz konusudur. Bir spor yaralanmasının sportif aktiviteye katılım üzerinde psikolojik ve finansal boyutları da olan akut ve direkt etkisi vardır. Spor hekimliği ve tıbbın diğer alanları arasındaki en önemli fark, tedavi edilen sporcuların genel olarak sağlıklı bireyler olmalarıdır.

Spor hekimliğinde etik ilkeler spor ile ilişkili olduklarından, konunun sadece yasal değil ahlaki ve vicdani boyutları da söz konusudur. Pek çok konuda yasal durumun ahlaki prensipler ile çevrelenmesi ve ahlaki yönden önemli olan konularında yasal alt yapısının olması arzu edilmektedir. Ancak, yasal olmayan her şey ahlak dışı olmadığı gibi, ahlaka uygun olmayan her davranış da yasalara karşı değildir. Bu nedenle spor hekimliğinde etik söz konusu olduğunda bir kişi sadece toplumsal düşünce veya yasa ile değerlendirilmemeli, temel ahlaki değerler de dikkate alınmalıdır.

3. Spor hekimliğine özel etik konular

Hekimin sporcuya karşı olan görevi ile ilgili sorumluluğu ilk düşüncesi olmalıdır. Sözleşme gereği olan ve diğer sorumluluklar ikincil öneme sahiptir. Tıbbi kararlar dürüst ve vicdana uygun bir şekilde verilmelidir.

Sporcunun karar vermedeki özerkliğine saygı temel bir etik prensiptir. Özerkliğin önemli bir komponenti bilgidir. Aydınlatılmış onama olumsuz yanıt sporcunun özerkliği çerçevesinde değerlendirilmelidir. Sporcuya yeterli bilgi verilmemesi sporcunun özgürce tercih yapabilme hakkına zarar verecektir. Doğruluk sağlık hizmeti etiğinde çok önemlidir. Hastanın en iyi şekilde karar vermesinde ve özgürce hareket etmesinde gereksinimi olan yeterli bilgiyi sağlamak en öncelikli etik davranıştır.

4. Hekim - sporcu ilişkileri

Hekim herhangi bir ırka, dine, uyruğa ve politikaya ilişkin düşünce veya sosyal duruşun görevi ile sporcu arasına girmesine izin vermemelidir. Hekim ile sporcu arasındaki ilişkinin temeli tam bir güven ve karşılıklı saygı olmalıdır. Sporcu hekimden profesyonel becerisini sunmasını her zaman bekleyebilir. Öneriler ve uygulamalar sporcu için her zaman en iyisi olmalıdır.

Sporcunun kayıtları tam ve doğru olarak tutulmalıdır. Sporcunun gizlilik hakkı korunmalıdır. Sporcunun sağlığı hakkında yoğun bir kamu veya medya ilgisi söz konusu ise, hekim hangi bilginin paylaşılacağı konusunda sporcu ile birlikte karar vermelidir.

Takım doktoru olarak çalışıldığında, sporcudan başka kulüp yöneticileri ve antrenörlere karşı da sorumluluk söz konusudur. Sporcu, hekimin kulüp yöneticileri ve teknik heyete bilgi aktarma zorunluluğu konusunda bilgilendirilmelidir.

Aydınlatılmış onam almadan önce, spor hekimi sporcuyu tanı, tedavi süreci ve tedavinin olası sonuçları hakkında ayrıntılı ve anlaşılır şekilde bilgilendirmelidir. Sporcunun başka bir hekime müracaat hakkı bulunduğu açıklanmalıdır.

5. Antrenman ve müsabaka

Spor hekimi sporcunun sağlığını tehlikeye sokan antrenman ve müsabaka koşullarının karşısında olmalıdır. Genel olarak hekim, sporcuların sportif aktivite sırasındaki spesifik ve zihinsel gereksinimleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Buna ilişkin yaklaşım uzmanlık, etkililik, verimlilik ve güvenlik gerektirir.

Çocuk veya büyüme-gelişme dönemindeki sporcular için hekim antrenman içeriğini ve müsabaka koşullarını sorgulamalı; fiziksel ve psikolojik uygunluğa dikkat etmelidir. Hekim bu konudaki bilgisini sporcu, aileler, sorumlu kişiler ve antrenörler ile paylaşabilir ve gerekli uyarıları yapabilir.

6. Eğitim

Spor hekimleri, sporculara en iyi önerilerde bulunabilmelerini ve tedavi hizmetleri verebilmelerini sağlayacak bilgi ve becerilerini sürekli eğitim kurslarına katılarak korumalı ve geliştirmelidir. Bilgiler uygulama alanında meslektaşlar ile paylaşılmalıdır.

7. Toplum sağlığı

Spor hekimleri, fiziksel aktivite ve egzersizin sağlığa yararları konusunda her yaşta bireyleri eğitmek durumundadırlar.

8. Yaralanmalar ve sporcu

Yaralanmış sporcuların antrenmana devamları veya müsabakaya katılımlarına ilişkin karar spor hekiminin sorumluluğundadır. Kararı müsabakanın olası sonucu veya antrenörlerin düşünceleri değil, sadece sporcunun sağlığına ilişkin riskler ve sonuçları belirlemelidir. Hekim bazı spor türlerinin yüksek risk taşıdığını düşünüyorsa, sporcuları ve karar veren ilgili kişileri uyarmalıdır. Yaralanmalardan korumaya yönelik çalışmalar öncelikli olmalıdır.

9. Terapötik egzersizler

Bilimsel desteği olduğunda, spor yaralanması veya bir hastalığın tedavi planı içerisinde detaylı egzersiz reçetesi yer almalıdır.

10. Diğer sağlık profesyonelleri ile ilişkiler

Spor hekimi diğer uzmanlık alanlarından profesyoneller ile işbirliği içerisinde çalışmalıdır. Fizyoterapistler, podiatristler, psikologlar, spor bilimcileri ve diğer ilgili uzmanlardan gerektiğinde yardım almalıdır. Sporcunun sağlığı ve iyiliği ile ilgili gerçek sorumluluk spor hekimine aittir. Bu nedenle spor yaralanması ve hastalıklardan korunma, bunların tedavisi ve rehabilitasyon sürecinde diğer profesyonellerin ve uygun tıp uzmanlarının ilgili rollerini, görevlerini koordine etmelidir.

Spor hekimi, sporcunun tedavisinde görev alan uzman profesyonelleri kamusal alanda eleştirmekten kaçınmalıdır. Spor hekimi meslektaşlarına ve çalışma arkadaşlarına kendisine davranılmasını istediği gibi davranmalıdır.

Spor hekimi kendi uzmanlık düzeyinin ötesinde bir durumla karşılaştığında, sporcunun gerekli uzmanlığa sahip diğer kişilerden öneriler almasını sağlamalı ve olanaklıysa yardım için uygun kişilere yönlendirmelidir.

11. Resmi kurumlar, kuruluşlar ve kulüpler ile ilişkiler

Sporcunun müsabakaya katılımı veya dönüşü konusundaki karar hekime aittir. Bu sorumluluk devredilmemelidir. Sporcunun sağlığı ve güvenliği her durumda öncelikli olmalıdır. Müsabakanın sonucu kararları asla etkilememelidir. Hekimin bu etik zorunluluğu yerine getirebilmek için sporcunun sağlık, güvenlik ve mevcut haklarına ilişkin tıbbi kararlarda profesyonel özerkliği ve sorumluluğunda ısrarcı olması gerekmektedir. Sporcu hakkındaki bir bilgi sporcunun onayı olmadan üçüncü bir kişi veya kuruluşa verilmemelidir.

12. Doping

Spor hekimi IOC tarafından yasaklanmış, performansı yapay olarak arttıran yöntemlerin karşısında olmalı ve uygulamalarında bunlardan kaçınmalıdır. Hekimler tıbbi etiğe uygun olmayan veya bilimsel olarak kanıtlanmamış yöntemlerin uygulanmasının karşısında durmak zorundadırlar. Bu nedenle herhangi bir doping uygulamasına göz yummak ve yaralanmanın ilerleme riski durumunda ağrıyı gizlemek tıbbi etiğe uygun değildir.

13. Araştırmalar

Hayvanlar ve insanlar üzerindeki araştırmalar için kabul edilmiş etik prensiplere uygun olmalıdır. Araştırmalar hiçbir zaman sporcuyu yaralayacak veya sportif performansı riske edecek nitelikte olmamalıdır.

Uluslararası çalışmaların yanısıra ülkemizde de son yıllarda tıbbın etik yönüne ilişkin çalışmalar hızlanmıştır. Türk Tabipler Birliği Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu Etik Çalışma Grubunun 2007-2009 dönemi çalışmaları sonucunda oluşan “Aydınlatılmış Onam, Hasta Hakları, Etik Kurullar ve Hekim-Endüstri İlişkileri” etik kılavuzları Türk Tabipler Birliği tarafından 2010 yılı Ağustos ayında bir kitapçık haline getirilerek, gereksinme duyulduğunda bu alanlarda başvurulabilecek önemli bir kaynak oluşturulmuştur (16). Genel tıp etiği uygulamalarına yönelik olan bu kitapçıkta, sporun endüstriyel gelişimi ile birlikte gerekli olan ve giderek önemi artan takım doktorluğu uygulamalarındaki etik sorunlara yaklaşım ile ilgili farklılıklar bulunmamaktadır.

Bu konuda, ülkemizde en yaygın spor türü olan ve bir sektör haline gelen futbolda, takım doktorları ve sporcular için uyulması gereken etik kurallar hakkında Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) tarafından 2009 yılı Haziran ayında Sağlık Ekiplerinin Yapılanmaları ve İşleyişi Talimatı yayınlanmıştır. Bu talimatta yer alan “Sağlık Problemi Olan Sporcunun Hasta Hakları” ve “Sağlık Problemi Olan Sporcunun

Sorumlulukları” başlıklı bildireler diğer spor türlerine de örnek olabilecek bir kaynak görevi üstlenmektedir (15).

TFF sağlık problemi olan sporcunun hasta hakları

- Bilgi edinme hakkı

Sağlık problemi yaşadığı surete; sporcunun her türlü tıbbi gerceker, uygulanacak girişimler, bu girişimlerin risk ve yararları ve alternatif tedaviler hakkında bilgi edinme hakkı vardır. Sporcunun, tedavinin herhangi bir aşamasında kulüp sağlık ekibinin bilgisi ve kulüp yönetiminin onayı ile ikinci bir goruşu alma hakkı vardır.

- Tıbbi bakım ve tedavi hakkı

Her sporcunun; ırk, dil, din ayrımı gözetilmeksizin eşit olarak, saygın bir şekilde sağlık hizmetlerinden yararlanma, kendisiyle ilgili tıbbi kararlara ve tedavi planına katılma veya tedavi planını reddetme ile sağlık ekibine ve tıbbi bakıma her an ulaşabilme hakkı vardır.

- Aydınlatılmış onam hakkı

Sporcunun; her türlü girişim için bilgilendirilerek onayının alınmasını isteme hakkı vardır.

- Mahremiyet ve özel hayata saygı, tıbbi kayıtların saklanması hakkı

Sporcunun; tüm bilgilerinin gizlilik esaslarına uyarak saklanmasını isteme, tıbbi kayıtlarının eksiksiz ve doğru olarak korunmasını isteme, bu kayıtlara kendisi veya yetkili kıldığı kişi tarafından istediğinde ulaşabilmesini isteme hakkı vardır.

- Başvuruda bulunma hakkı

Sporcunun; kolayca ulaşabileceği, kendisini dinleyen, sorunlarını rahatça ifade edebileceği bir başvuru mekanizmasını kulüpteki sağlık yapılanmasında bulma hakkı vardır.

TFF Sağlık problemi olan sporcunun sorumlulukları

- Sağlık durumu ile ilgili eksiksiz ve doğru bilgiyi sağlık ekibi ile paylaşmak.
- Tedavi planı ve/veya bu planın başarı ile tamamlanması için tedavi ile ilgili endişe ve sorularını sağlık ekibi ile paylaşmak.
- Tıbbi bakımdan birinci derecede sorumlu kişilerin tedavi planı ile ilgili tavsiyelerine uymak.
- Tedavi planını uygulamadığı veya reddettiği durumlarda yaşayabilecekleri konusunda bilgilendirildikten sonra, bu karara ait sorumluluğu taşımak.
- Tıbbi tedavi ve rekondisyon süresi boyunca kulübün ve sağlık ekibinin kural ve prosedürlerine uymak.

- Diğer sporcuların, sağlık ekibi çalışanlarının ve kulüp vasıtası ile ilişki içinde olduğu sağlık uygulamaları ile ilgili her bireyin haklarına saygılı olmak.
- Yeni gelişen sağlık sorunu olduğu veya var olan şikayetlerinin arttığı durum ile karşılaştığı zaman, sağlık ekibini en kısa zamanda bilgilendirmek.

Spor hekimliği uygulamalarına yönelik var olan uluslararası ve ulusal rehberlerin her durumda çözüm üretmesi mümkün değildir. Nitekim, Bernstein ve ark. (3) tarafından yayınlanan bir araştırmada, spor hekimliği alanında altı hipotetik olgu oluşturularak bunlara yönelik çözüm önerilerini içeren şıklar sunulmuş ve 131 takım doktoru ile 31 etik uzmanının yanıtlamaları istenmiştir. Verilen 23 çözüm önerisinin 18'inde benzer yanıt oranları saptanmakla birlikte, her iki grup içindeki cevaplarda varyans yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlar; genel etik konularda benzer bir bakış açısı olmasına rağmen, hala pek çok çözülmemiş konunun olduğunu ortaya koymuştur (3). Bu nedenle; etik rehberlerin daha da geliştirilmesi ve spor hekimliği alanında aydınlatılmış onam, tıbbi reklam, gizlilik prensibi, sporda ilaç kullanımı ve yeni tamamlayıcı tedavi yöntemleri gibi farklı ve özellik gösteren konuların ayrıntılı olarak değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Aydınlatılmış onam

Aydınlatılmış onamın amacı hasta veya sporcunun özerkliğine saygı duyulması ve özgürce karar verebileceği koşulların sağlanmasıdır. Bu süreçte hekimin objektif şekilde tanı ve tedaviye ilişkin bilgileri detaylı olarak açıklaması ve olası riskleri göz önüne sermesi anlamında, hasta veya sporcunun hem savunucusu, hem de eğitmeni olabilmesi önem taşımaktadır (6). Bilginin sporcu tarafından anlaşıldığından emin olunması gereklidir. Hekim bu süreçte onamın gönüllü olmasını sağlamalı, kendisinden veya dışarıdan gelebilecek herhangi bir baskıya olanak tanımamalı ve sonucunda hasta veya sporcunun tercihine katılmasa da saygı göstermelidir (12). Hekimin, sporcunun tercihine katılmadığı durumlarda tedavi sürecinden çekilme hakkı mevcuttur.

Tıbbi reklam / tanıtım

Profesyonel sportif düzeyde takım doktorluğu hizmeti vermenin tıp sektörü içerisinde avantajları söz konusudur (11). Tanıtımların gerçek dışı, yanıltıcı ve aldatıcı olmaması temel kurallardır (8). Profesyonel bir kulüp ve takımla olan ilişkinin yanıltıcı olmadığı sürece tanıtımının yapılmasında bir sakınca yoktur. Fakat, bir kulüp ile ilişkili görünmek için para vererek haksız bir marka değeri veya ün kazanmaya çalışılması

da doğru değildir. Bu nedenle hastaların yönlendirilmesinde hekimin sadece tıbbi becerisinin ve yaklaşımının etkili olması zorunluluğu vardır.

Gizlilik prensibi

Hekim-sporcu-takım üçgeninde gizlilik veya mahremiyet ikilemi kolaylıkla ortaya çıkabilir. Bu nedenle, takım hekimi teknik heyete ve yetkililerine bilgi verme zorunluluğu olduğunu sporcuya mümkünse sezon başında açıklamalıdır. Ancak, takım doktoru sporcunun veya diğer sporcuların sağlık ve güvenliğini tehdit etmeyen bir sorunda bilgiyi paylaşmayabilir (17). Takım doktoru sporcuya ilişkin herhangi bir tıbbi bilgiyi onun onayı olmadan başka bir hekim ile paylaşabilir. Sporcunun özel doktoru ise sporcu onay vermediği sürece bilgi paylaşmamalıdır. Bu bilgi ancak takımdan sorumlu hekim ile paylaşılabilir (13).

Sporda ilaç kullanımı ve doping

Sporcularda pozitif doping testi sonuçlarında doktor etkisini veya yönlendirmesini gösteren çok sayıda olgu vardır. Dopinge karşı duruşun yanında riskler konusunda bilgi vermek ve aydınlatmak hekimin görevidir. Hekim, sporcuda dopinge ilişkin bir ihlal saptadığında meslek onurunu korumak ve gizlilik prensibine uymak durumunda olmakla birlikte vazgeçirmeye çalışarak doğru bir davranış şekli göstermelidir. Hekimin tanık olduğu böyle bir ihlali kınama hakkı bulunmaktadır (6).

Gelişen teknoloji / tamamlayıcı tıp

Sporcular yeni teknoloji ve yöntemlerden çabuk haberdar olurlar ve bunların uygulanmasını talepte edebilirler. Konuya ilişkin güncel literatürün takibi ve doğru bilgilendirme elzemdir. Bilgi sahibi olmak ve sporcuyu bilgilendirmek doğru karar vermede veya ikna etmede kolaylık sağlayacaktır. Bilimsel olarak yararlılığı kanıtlanmış uygulamalar tercih edilmeli, önerilmeli ve gerektiğinde konu ile ilgili bilgiler sporcu ile paylaşılmalıdır. Güven duyulmayan uygulamalardan kaçınılmalıdır (6).

Sonuç olarak, geleneksel hasta-hekim ilişkisinden farklılıklar göstermesi nedeniyle, spor hekimliği alanında etik sorunlar söz konusu olduğunda her zaman doğru yanıt bulunamayabilir (2). Etik yaklaşıma ilişkin kararsızlıklar yaşandığında, sporcuya karşı olan sorumluluğun reddedilmemesi hekimin doğru davranış çabasında belki de ilk adım olacaktır (5). Bunun dışında hekimin her zaman sporcunun iyiliği için çalışmaya istekli olması, tıbbi uygulamalarında dış etkilerden uzak kalması, profesyonel bir duruş sergileyerek ilişkilerinde mesafeyi koruması, bilgi paylaşımı ve aktarımında sınırları koyabilmesi ve önce hekim, sonra takım hekimi olabilmesi etik bir yaklaşım sergilemesinde önemli dayanak noktalarını oluşturacaktır.

KAYNAKLAR

1. Atıcı T, Atıcı E, Şahin N: Spor hekimliği ve etik. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi* **12**: 183-8, 2004.
2. Bernstein J, Perlis C, Bartolozzi AR: Ethics in sports medicine. *Clin Orthop Relat Res* **378**: 50-60, 2000.
3. Bernstein J, Perlis C, Bartolozzi AR: Normative ethics in sports medicine. *Clin Orthop Relat Res* **420**: 309-18, 2004.
4. Churchill LR: Beneficence. In: *Encyclopedia of Bioethics, Vol. I*. WT Reich, Ed. New York, NY, Simon & Schuster, Macmillan, 1995, pp 243-7.
5. Devitt BM, McCarthy C: "I am in blood Stepp'd in so far...": ethical dilemmas and the sports team doctor. *Br J Sports Med* **44**: 175-8, 2010.
6. Dunn WR, George MS, Churchill L, Spindler KP: Ethics in sports medicine. *Am J Sports Med* **35**: 840-4, 2007.
7. FIMS: International Federation of Sports Medicine. *Code of Ethics, September 1997*. <http://www.fims.org/default.asp?PageID=334926137> (doa: 10.10.2006).
8. Hensinger RN: The principles of medical ethics in orthopaedic surgery. *J Bone Joint Surg Am* **74**: 1439-40, 1992.
9. IOC: Principles and ethical guidelines of health care for sports medicine. In: *Sport Medicine Manual*. Lausanne, IOC, Olympic Solidarity, 1990, pp 14-16.
10. İşlegen Ç: Spor hekimliğinde sağlık bakımı prensipleri ve ahlak kuralları. *Dirim* **62**: 249-50, 1987.
11. Johnson R: The unique ethics of sports medicine. *Clin Sports Med* **23**: 175-82, 2004.
12. Levin PE: Patient autonomy and decisional capacity. *J Bone Joint Surg Am* **84**: 2105-6, 2002.
13. Magee JT, Almekinders LC, Taft TN: HIPAA and the team physician. *Sports Medicine Update* **2**: 4-7, 2003.
14. Sayek F (Ed): Spor hekimliğinde sağlık bakımının ilkelerine ilişkin bildirme. *Sağlıkla İlgili Uluslararası Belgeler*. Ankara, Türk Tabipler Birliği Yayınları, 1998, s 36-7.
15. TFF: *Sağlık Ekiplerinin Yapılanmaları ve İşleyişi Talimatı*. Ankara, Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları, 2009, s 3-20.
16. TTB: *Uzmanlık Dernekleri için Etik Kılavuzlar: Aydınlatılmış Onam, Hasta Hakları, Etik Kurullar, Hekim-Endüstri İlişkileri*. Ankara, Türk Tabipler Birliği Yayınları, 2010, 48 s.
17. Tucker AM: Ethics and the professional team physician. *Clin Sports Med* **23**: 227-41, 2004.

Yazışma için e-mail adresi: metinergun@hotmail.com